

КОНЦЕРТНЕ ЖИТТЯ

Ольга Шуміліна

МНОГАЯ ЛІТА – ВАША «ТРЕМБІТА» (Сторінками концерту «Хорова музика Василя Гайдука»)

Ювілейні дати у бурхливій творчій діяльності музикантів завжди є підставою для підведення попередніх підсумків. З часом, коли таких дат накопичується доволі багато, музикант намагається осмислити досягнення свого творчого життя, виділити провідні напрямки творчості, зрозуміти, що йому вдалося, а що потребувало чи досі потребує додаткового втручання, з'ясувати, що було по-справжньому цікавим, а що доводилося робити за певних життєвих обставин. У першу чергу, це має пряме відношення до творчої діяльності композитора – людини, яка у силу об'єктивних причин пов'язана з виконавцем, за чийм посередництвом може поділитися своїми думками і поглядами, що розростаються до рівня світоглядних концепцій, втілених у звуках музичних композицій.

Ювіляром концерту, що відбувся чудового весняного дня на провідному концертному майданчику мальовничого, вкритого квітучою сакурою Ужгорода, став один з патріархів закарпатського осередку композиторів України, знаний композитор, хоровий диригент і педагог, заслужений діяч мистецтв України **Василь Федорович Гайдук**, який цього року відзначає своє 80-річчя. Цифри, що вказують на такий поважний вік, абсолютно не відповідають жвавій натурі ювіляра, який, випромінюючи світло й енергію, відчуває себе молодою людиною, сповненою творчих сил. Своєю фонтануючою енергетикою Василь Гайдук із радістю ділиться з іншими людьми, і посередницьку роль у цьому процесі відіграє його музика. Композитор пише переважно для хору, відчуваючи у зверненні до такого складу зв'язок із духовно-пісенною культурою українського народу, з національними традиціями виконавського мистецтва.

На концерті, який відбувся у межах VI Міжнародного фестивалю «Музика без кордонів» у Закарпатській обласній філармонії у м. Ужгород 26 квітня 2018 року, прозвучало багато нових творів В. Гайдука, написаних протягом останніх п'яти років. Під час 75-річного ювілею композитора музичній громаді був, між іншим, представлений великий цикл з 12 хорових концертів, який став свого роду підведенням підсумків багаторічної плідної роботи на композиторському поприщі. Однак творчі пошуки автора на цьому не припинилися, а продовжилися, результатом чого стала поява кількох нових крупних багаточастинних хорових циклів. Тож, не можемо не відзначити плідність автора, відкритість новим ідеям, жваве реагування на сучасні історичні процеси і події, що певною мірою вражає і надзвичайно імпонує.

Для виконання музики В. Гайдука зі Львова прибула Державна заслужена академічна хорова капела України «Трембіта» на чолі з художнім керівником і головним диригентом заслуженим діячем мистецтв України Миколою Куликом.

Цей колектив відомий своїми виконавськими традиціями, має широкий репертуар і плідно співпрацює із сучасними композиторами, які пишуть для хору. Тож, у репертуар капели увійшла хорова музика В. Гайдука і стала його прикрасою.

Заслужена хорова капела «Трембіта»

У першому відділі концерту прозвучали твори В. Гайдука для хору *a cappella*. Спочатку хорова капела «Трембіта» заспівала твір «Рани серця» на вірші Юрія Шипа. Цей твір став реакцією на події, що відбуваються на сході України. Ця тема є надзвичайно актуальною і здобула втілення у творчості багатьох українських композиторів, які пишуть для хору. У поезії Юрія Шипа і музиці Василя Гайдука вона знайшла не умовно-алегоричний, а цілком конкретизований вияв:

*Рани серця кровоточать
У сиріт і матерів,
Де ножі безумці точать,
А недолуд скаженів,
Села і міста палають,
Бід і горя чорний слід...
Хижий звір напав зненацька
Дико з півночі на нас,
Згряя через Крим піратська
Налетіла на Донбас.
Напасть вража кулі сіє,
Україна у біді.
Кров невинна червоніє,
Гинуть хлопці молоді.*

У драматичній музиці передано занепокоєння, біль, страждання і відчайдушний протест. Відверті, емоційно відкриті звучання змінюються молитвою, яка приносить заспокоєння і дарує надію.

Далі у першому відділенні прозвучали три хорові концерти на псалмові тексти – «Не карай мене, Господи» (пс. 6, 2-5), «До тебе підношу я, Господи, душу свою» (пс. 25, 1-3), «Господи, почуй же мій голос» (пс. 58, 2-3, пс. 130, 2-3), а також концерт «Христос воскрес» на вільні віршовані переспіви великодніх текстів. Звертаючись до жанру хорового концерту, В. Гайдук апелює до найвідоміших його зразків – духовних концертів епохи класицизму українських композиторів М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя. Вслуховуючись у мелодику концертів В. Гайдуга, ми відчуваємо ритмо-інтонації та методичні звороти, що нагадують нам ті давні концерти, передусім «Не отвержи мене во время старости» Максима Березовського. Однак це не є цитуванням чи стилізацією: композитор знаходить у давній музиці інтонаційні джерела, співзвучні його власній індивідуальній музичній мові.

Чергування частин відбувається на основі емоційно-образного та фактурного контрасту. У зосереджені інтонації мелодичних ліній органічно вплітаються елементи думного ладу, а в рухливих частинах, відповідно до змісту духовного тексту, відображаються або драматичні або урочисто-святкові образи.

На завершенні першого відділення концерту у виконанні «Трембіти» прозвучали частини з хорового циклу В. Гайдуга «Мій рідний край» на тексти Івана Ребрика. Цей цикл має не духовне, а світське і фольклорне спрямування і пов'язаний з відображенням образів рідного краю, оспівуванням краси його природи, спогадами про історичне минуле, переказами легендарних подій та ін. Рідним краєм В. Гайдуга є Закарпаття, тож усі частини циклу є зізнанням у любові до закарпатської землі.

У другому відділі на сцені разом із хором з'явилася оркестрова група капели «Трембіта» і запрошені солісти. Такий склад знадобився для виконання духовної кантати В. Гайдуга «Stabat Mater» на тексти Василя Густі. Зазвичай такі кантати присвячені образу скорботної Матері Ісуса Христа, яка спостерігає за хресними стражданнями свого Сина. За традицією католицького богослужіння, композитори писали «Stabat Mater» як багаточастинну кантату для хору, оркестру та солістів, беручи за основу канонічні латинські тексти.

Композитор Василь Гайдук (у центрі)
з виконавцями «Stabat Mater»

В. Гайдук певною мірою долає цю усталену традицію. Залишаючи незмінним традиційний виконавський склад, він замінює латинські тексти на українські і доповнює скорботний зміст «Stabat Mater» світлим і радісним сюжетом про народження маленького Ісуса.

Зміст твору здобуває інше наповнення. Окреслюючи крайні події земного шляху Ісуса Христа – народження і смерть через розп'яття, автор музики відтворює реакцію Матері – від великої радості і до великої скорботи. Твір звучить як слов'янський реквієм по Україні, по долі українського народу, який весь час шукає, однак досі не може знайти собі спокій, неначе наша Небесна Матір спочатку радіє народженню, а потім оплакує розп'яту Україну. Лишається тільки сподіватися, що воскресіння все ж таки настане.

Музика «Stabat Mater» органічно поєднує ознаки давньої барокової стилістики і українського фольклору, і з цього синтезу виростає індивідуальна авторська мова. Вона є мелодичною, виразною, інтонаційно гнучкою і пластичною, дуже добре сприймається на слух і не викликає відчуження. Солісти співають у супроводі облігатних інструментів оркестру, переважно скрипок, і в цьому виявляються традиції західноєвропейської музики епохи бароко, яка закріпила такий спосіб вокально-хорового музикування. Цілковито традиційним є склад солістів (сопрано – альт – тенор – бас) і поєднання голосів у різноманітні різнометрові ансамблі. Пластичні вокальні фрази в партіях солістів наслідують стилістику вокальної мелодики сольних номерів барокових кантат, і цим наслідуванням автор виявляє органічний зв'язок зі старовинною музикою як однією з вершин музичного мистецтва.

Головне образно-емоційне навантаження припадає на хор. Як у давньогрецькій трагедії, хор виступає головним коментарем подій. У хорових партіях відчувається опора на узагальнені українські національні мелоінтонації, органічно вплетені у музичну тканину.

Закарпатська публіка дуже тепло вітала шанованих львівських гостей фестивалю «Музика без кордонів», і головною запорукою такого успіху стала хорова музика Василя Гайдуга. На завершення концерту хор «Трембіта» заспівав Василю Гайдугу «Многаліття» і побажав нових творчих звершень.

